

Globálne vzdelávanie

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR
Sekcia národnostného a celoživotného vzdelávania

Národné osvetové centrum

Online prezentácia, 12.12.2022
PhDr. Kálmán Petőcz, PhD.

Koncept globálneho vzdelávania

Zdroj: Návrh stratégie GV SR 2023-30

Vecné tematické okruhy		Prierezové dimenzie
Trvalo udržateľný rozvoj	Globálne občianstvo	
Environmentálne vzdelávanie a osveta	Interkultúrne vzdelávanie, vrátane dialógu medzi kultúrami a náboženstvami	Ľudskoprávne vzdelávanie, vrátane učenia o rovnosti (nediskriminácii), demokratické právne povedomie
Rozvojové vzdelávanie a zvyšovanie povedomia o rozvojovej spolupráci SR	Vzdelávanie ku kultúre mieru a nenásilia, medzinárodné vzťahy, geopolitika	
Vzdelávanie o ekonomickej udržateľnosti, globálna ekonomika a obchod	Občianske vzdelávanie a etická výchova v najširších súvislostiach	Mediálna, informačná a digitálna gramotnosť, digitálne občianstvo
Inštitúcie a mechanizmy (globálna, regionálna, vnútroštátna úroveň)	Migrácia v historických a súčasných kontextoch, integrácia migrantov	

Vznik konceptu GV

Súčasný koncept GV je výsledkom spojenia viacerých faktorov:

- potreba reagovať v systéme vzdelávania na nové výzvy a príležitosti, ktoré priniesli koniec 20. storočia a najmä 21. storočie v oblasti technologického, ekonomického, spoločenského a politického vývoja
- nevyhnutnosť rozvojovej pomoci (pomoci rozvojovým krajinám, najmä najmenej rozvinutým) a potreba generovať podporu pre túto pomoc v rozvinutých krajinám podporou tzv. rozvojového vzdelávania a zvyšovanie povedomia o rozvojovej spolupráci
- potreba reagovať na devastáciu životného prostredia a zmenu klímy, ktorá je výsledkom ľudskej činnosti, čiže potreba podporiť ciele udržateľného rozvoja aj prostredníctvom vzdelávania a osvedy a zvyšovania povedomia o udržateľnosti a efektívnej zaangažovanosti ľudí/spoločnosti na plnení týchto cieľov
- nevyhnutnosť upriamiť pozornosť učiacich na súvislosti medzi globálnymi trendmi, udalosťami a javmi a lokálnymi dejmi a udalosťami a naučiť ich proaktívne ovplyvňovať so znalosťou týchto súvislostí a príčin hýbajúcimi udalosťami

Globálne vzdelávanie a Agenda 2030

Tematické okruhy globálneho vzdelávania sa v zásade rozdeľujú do dvoch hlavných klastrov:

-
- súvisiace s environmentálnou, ekonomickou a sociálnou stránkou trvalo udržateľného rozvoja,
 - súvisiace s tzv. globálnym občianstvom, resp. s hodnotami spätými s ochranou kultúrnej a sociálnej diverzity, rešpektovaním ľudských práv a podporou sociálnej a kultúrnej kohézie, nenásilia a mieru.

Cieľ 4 Agendy 2030: Kvalitné vzdelávanie

Čiastkový cieľ 4.7.: Podľa čiastkového cieľa 4.7. sa členské štáty zaväzujú do roku 2030 zabezpečiť, aby „všetci učiaci sa nadobudli vedomosti a zručnosti potrebné k podpore udržateľného rozvoja, okrem iného **prostredníctvom vzdelávania k udržateľnému rozvoju a udržateľnému životnému štýlu, ľudským právam, rodovej rovnosti, presadzovania kultúry mieru a nenásilia, globálneho občianstva** a uznaniu hodnoty kultúrnej rôznorodosti a miery, ktorou kultúra prispieva k udržateľnému rozvoju.“

- **Rozhodnutie Rady EÚ o transformatívnej úlohe vzdelávania k udržateľnému rozvoju a globálnemu občianstvu** ako kľúčového nástroja pre dosiahnutia cieľov udržateľného rozvoja (jún 2022).

Referenčné dokumenty Rady Európy, EÚ a OECD

- Charta vzdelávania k demokratickému občianstvu a ľudským právam Rady Európy (2010).
- Rámec kompetencií pre demokratickú kultúru Rady Európy (2018).
- Usmernenia pre globálne vzdelávanie (Global Education Guidelines, Rada Európy, 2019).
- Rámec pre globálne kompetencie PISA (OECD, 2018).
- Odporúčanie Rady EÚ o kľúčových kompetenciách pre celoživotné vzdelávanie (2018).
- Európska deklarácia o globálnom vzdelávaní do roku 2050 (GENE, Rada Európy, 2022).

Globálne vzdelávanie (definícia)

„Globálne vzdelávanie (vzdelávanie k aktívnemu občianstvu v globálnom kontexte) je rozšírené občianske vzdelávanie zamerané na **rozvoj kompetencií kriticky skúmať a analyzovať globálne trendy, porozumieť ich príčinám a dôsledkom a chápať vzájomné súvislosti medzi globálnymi a lokálnymi procesmi a javmi.**

Globálne vzdelávanie podporuje **pripravenosť ľudí prakticky konať - jednotlivo i kolektívne – počas celého života v prospech environmentálnej, ekonomickej, sociálnej a kultúrnej udržateľnosti života** na Zemi, a to na lokálnej i globálnej úrovni.

Globálne vzdelávanie rozvíja vedomosti, zručnosti a postoje, ktoré zoči-voči globálnym výzvam **pomáhajú udržať kultúru demokracie a ľudských práv, kultúrnu diverzitu a zároveň sociálnu a kultúrnu kohéziu spoločnosti, jej sociálnu a politickú stabilitu, psychickú a mentálnu pohodu ľudí („well-being“), kultúru nenásilia a mier.**

Globálne vzdelávanie je prepojené s **rozvojom občianskych, sociálnych a kultúrnych kompetencií celoživotného vzdelávania v ich vzájomných súvislostiach**, ako aj s rozvojom ostatných kľúčových kompetencií v miere nevyhnutnej pre napĺňanie cieľov udržateľného rozvoja.“

Globálne vzdelávanie pružne reaguje na aktuálne globálne témy a do vzdelávacích obsahov vnáša **aktualizačný moment**, a zároveň je **holistické, komplexné, prierezové a medzipredmetové.**

GV ako predmet a metóda

Globálne vzdelávanie je integrálna súčasť/aspekt posilneného vzdelávania k aktívnemu občianstvu (demokratického občianskeho vzdelávania), a to v rámci formálneho aj neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa.

Vzdelávanie ku globálnemu občianstvu/globálnemu povedomiu/globálnej zodpovednosti je možné len pri existencii silnej základne vo fundamentálnom občianskom/hodnotovom vzdelávaní. Niektoré princípy globálneho vzdelávania, napríklad výzva k solidarite s chudobnými a trpiacimi vo svete či rešpektovanie kultúrnej diverzity v globálnom rozmere bez kultivácie vnútroštátneho interkultúrneho dialógu a podpory inklúzie menšinových skupín obyvateľstva môžu vyznievať do prázdna.

Zároveň je globálne vzdelávanie aj pedagogickým prístupom, využívajúcim mnohoraké perspektívy, odbúravajúcim stereotypy, pričom v strede jeho záujmu je učiaci sa, v ktorom sa má pestovať kritické vnímanie globálnych výziev a zainteresovanosť pri podpore udržateľných spôsobov života.

Metódy a prístupy

Všeobecné princípy: 4A **availability, accessibility, acceptability, adaptability**, (dostupnosť, prístupnosť, prijateľnosť, prispôsobivosť). Sú to postupy a prístupy, ktoré podporujú

- analytické myslenie, schopnosť kritického úsudku a informovaného rozhodovania,
- kritický prístup k prijímaniu a spracúvaniu informácií a schopnosť náležite sa orientovať v globálnom informačnom a mediálnom prostredí (mediálnu gramotnosť),
- zodpovedné a kritické využívanie digitálnych technológií pre život v digitálnej spoločnosti,
- holistické, kontextuálne a strategické uvažovanie,
- schopnosť samostatného myslenia a konania a zároveň schopnosť tímovej spolupráce,
- tvorivosť, otvorenosť, predstavivosť a inovatívnosť,
- komunikačné a prezentačné zručnosti vrátane schopnosti logicky a zrozumiteľne argumentovať a obhajovať vlastné názory,
- aktívne formovanie hodnôt a postojov spojených s princípmi demokracie, rešpektovania ľudskej dôstojnosti a ľudských práv, vrátane empatie, tolerancie a solidarity,
- uvedomenie si zodpovednosti za svoje konanie a za udržateľný rozvoj na lokálnej i globálnej úrovni.

Metódy a prístupy II

Globálne vzdelávanie využíva metódy, ktoré sú založené medzi iným na

- zážitkovom učení,
- učení sa prostredníctvom riešenia problémov,
- aktívnej diskusii založenej na reflexii a sebareflexii nadobudnutých vedomostí a zručností,
- kombinácii individuálnych a skupinových aktivít,
- prijímaní perspektívy inej osoby alebo skupiny osôb, pochopení a vcítení sa do situácie a postavenia iných osôb,
- hraní rolí, dramatizácii, či rozprávání príbehov (storytellingu),
- partnerskom vzťahu učiteľa/lektora a učiaceho sa.

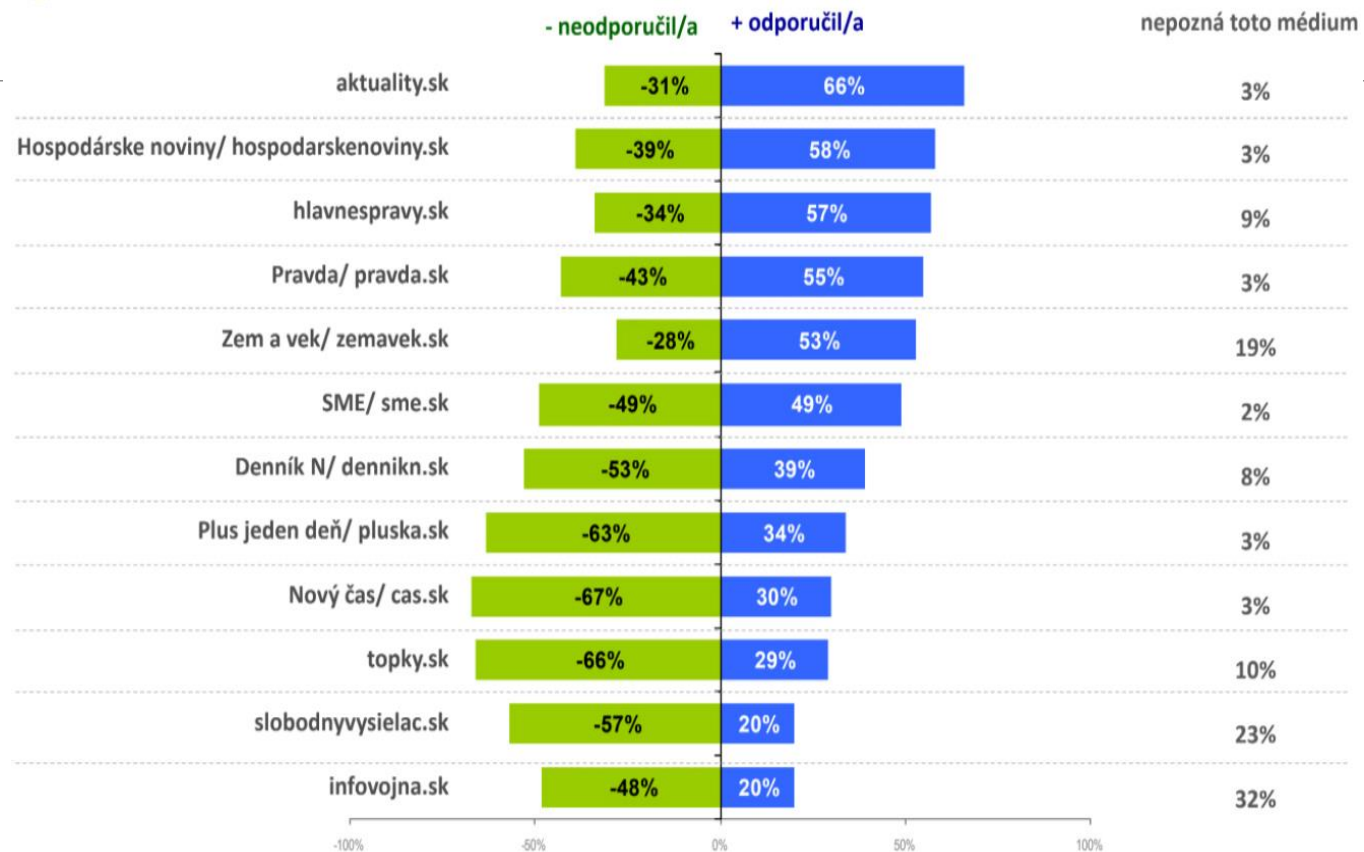
IVO – občianske spolunažívanie tínedžerov (2019)

https://www.ivo.sk/buxus/docs//publikacie/subory/Obcianske_spolunazivanie_ocami_tinedzero_v_2019.pdf

Dôveryhodné médiá pre žiakov z pohľadu učiteľa

% všetkých respondentov; jún 2019; báza: 523 respondentov

PISA testovanie globálnych kompetencií 2018

Slovenská republika sa v roku 2018 zapojila v rámci testovania PISA aj do merania globálnych kompetencií. Skúmalo sa povedomie 15-ročných žiakov a žiačok v environmentálnych, sociálnych či kultúrnych témach, ktoré sa priamo alebo nepriamo dotýkajú globálnych procesov a javov (napr. chudoba, ekonomická závislosť, migrácia, nerovnosť, klimatická zmena a environmentálne riziká, medzinárodné konflikty, kultúrne odlišnosti a stereotypy).

Cieľom bolo tiež zistiť, ako sú mladí ľudia informovaní o uvedených témach, či ich preberajú v škole, či o nich diskutujú a či dokážu informácie z tejto oblasti kriticky vyhodnocovať. Testovanie globálnych kompetencií PISA realizoval na Slovensku Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM) v dňoch 16. - 27. apríla 2018 na vzorke 385 škôl. Testovania sa zúčastnilo približne 5 900 žiakov a žiačok všetkých typov škôl.

Žiaci a žiačky zo Slovenska dosiahli v poli 27 krajín, ktoré sa zapojili do kognitívneho testu mierne nadpriemerný výsledok. Dosiahli v priemere 486 bodov, pričom priemer za všetky krajiny bol 474 bodov. Ak však berieme do úvahy len tie zúčastnené krajiny, ktoré sú členskými štátmi Európskej únie, či patria medzi vyspelé demokratické štáty severnej pologule, tak výsledky už zďaleka nevyzerajú uspokojuivo. Tu sa Slovenská republika umiestnila ako predposledná zo siedmich krajín EÚ, ktoré sa v danom roku do testovania globálnych kompetencií zapojili, resp. dvanásta zo štrnástich vyspelých krajín severnej pologule.

Štát	Priemerný počet bodov	Štandardná chyba
Singapur	576	1,8
Kanada*	554	2,3
Hongkong (Čína)	542	2,8
Spojené kráľovstvo*	534	4,9
Taiwan	527	2,9
Španielsko*	512	1,6
Kórejská republika*	509	3,0
Chorvátsko	506	2,8
Lotyšsko*	497	2,0
Izrael*	496	3,8
Litva*	489	1,9
Grécko*	488	3,6
Slovenská republika*	486	2,3
Rusko	480	2,8
Malta	479	2,1
Čile*	466	2,9
Srbsko	463	3,2
Kolumbia*	457	3,3
Kostarika	456	3,7
Brunej	429	1,3
Albánsko	427	2,5
Thajsko	423	3,0
Panama	413	2,9
Indonézia	408	2,4
Kazachstan	408	1,6
Maroko	402	3,4
Filipíny	371	3,4

Niektoré zistenia PISA GV 2018 pre SR

V rámci dotazníkovej časti prieskumu sa zistilo, že väčšina zúčastnených žiakov a žiačok zo Slovenska je s témami globálneho charakteru, ako je napríklad zmena klímy, migrácia, hlad a podvýživa, či rovnosť mužov a žien podľa vlastných slov rámcovo dobre oboznámená, o týchto témach niečo vedia a dokážu ich vo všeobecnosti okomentovať.

Značne väčšie problémy však mali žiaci a žiačky v prípade, že mali **vysvetliť príčiny týchto javov, alebo mali naznačiť, ako by ich riešili**. Medzi poslednými sa testovaní žiaci a žiačky zo Slovenska umiestnili napr. pri zadaniach, keď mali vysvetliť príčiny globálnej zmeny klímy, súvislosti medzi cenami textílií a šatstva a pracovnými podmienkami v rozvojových krajinách, či keď mali popísať rozličné príčiny toho, prečo sa z ľudí stávajú utečenci.

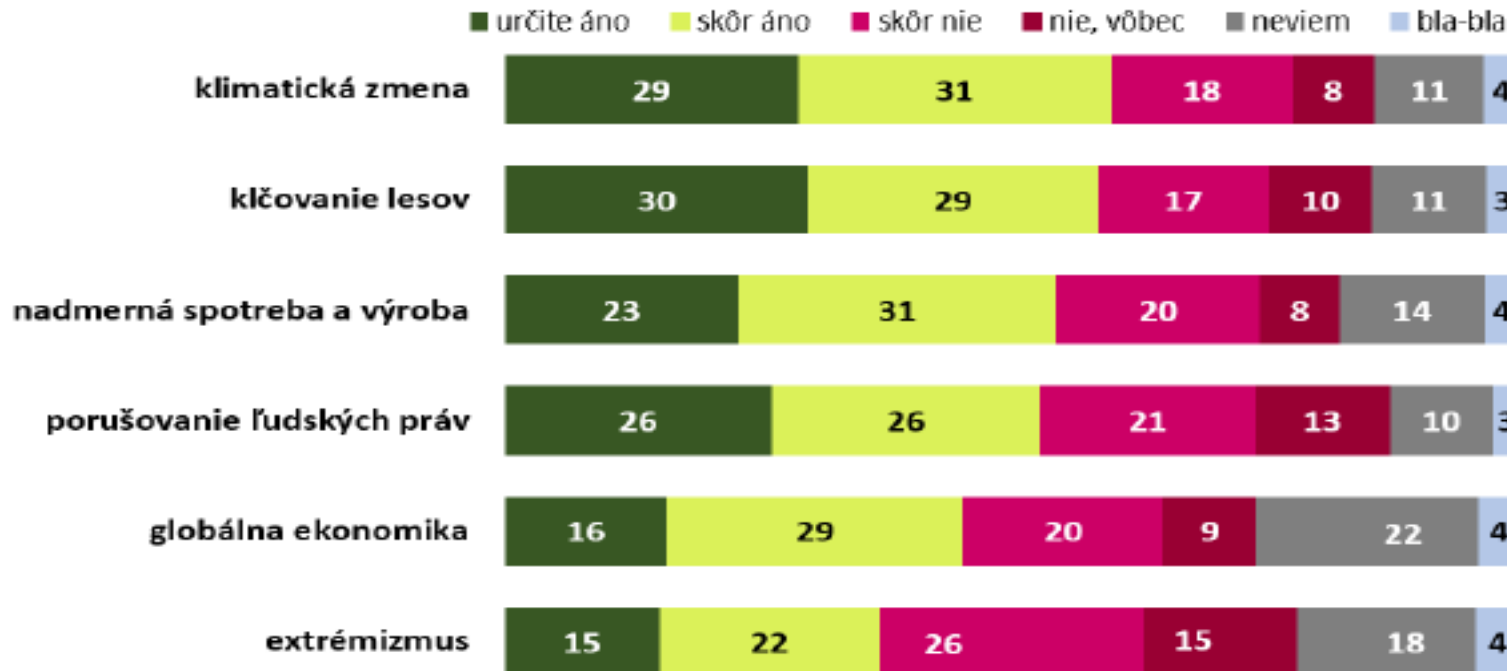
Ťažšie si poradili aj s úlohou vysvetliť vzťah medzi ekonomickým rozvojom a kvalitou životného prostredia, či ako vzájomne súvisia hospodárske krízy v jednotlivých krajinách s globálnou ekonomikou. Ukázalo sa, že naše žiačky a naši žiaci sú **menej zbehlí v interkultúrnej komunikácii a sú menej empatickí a menej sa dokážu vžiť do postavenia druhého**.

Čomu sa venujú na škole? (Zistenia MVO, 2019)

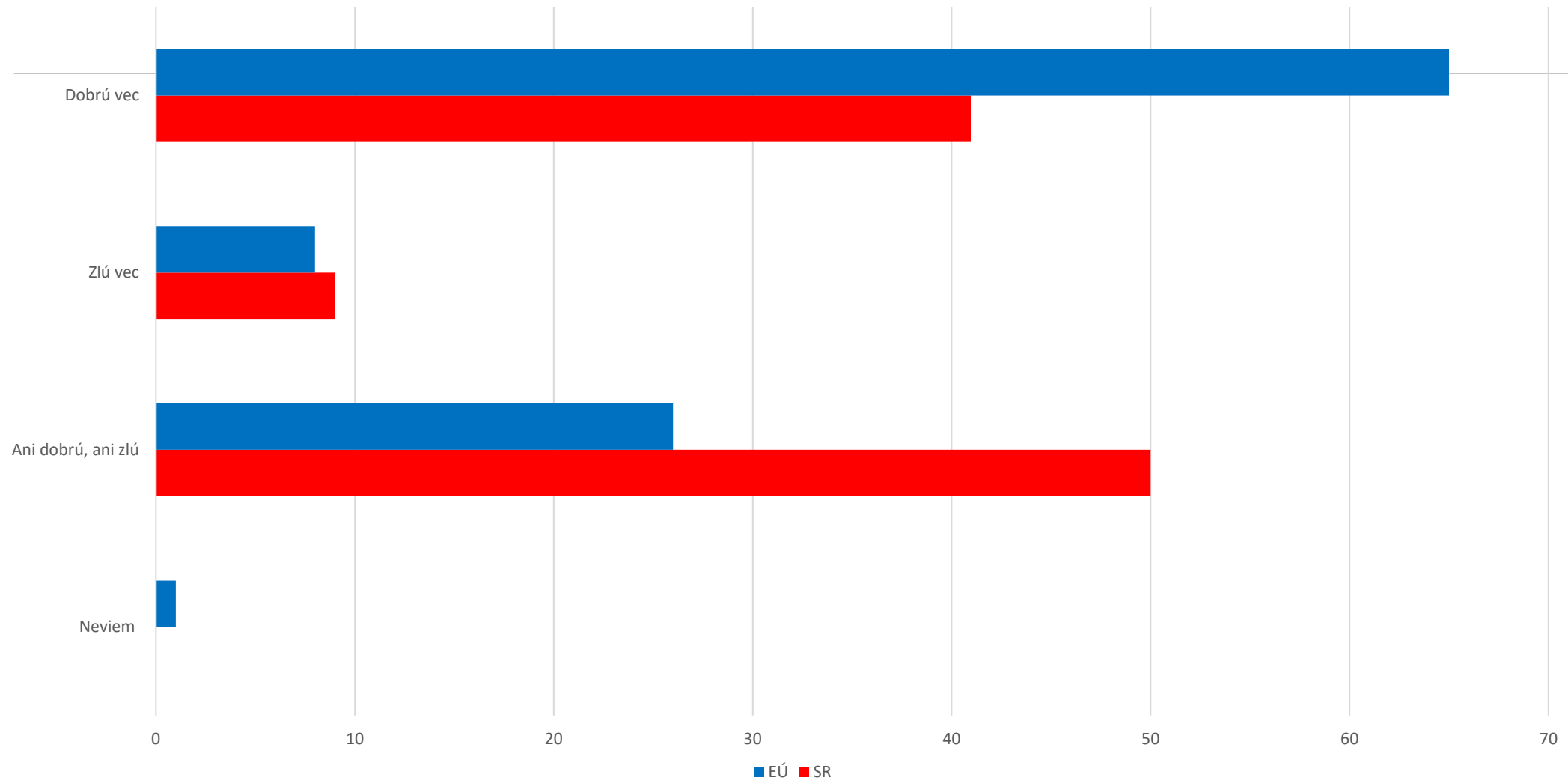

Vnímanie súvislostí (Zistenia MVO, 219)

Dosah globálnych problémov na svoj život si pripúšťa len malá časť 15-ročných žiakov a žiačok. Priamu súvislosť vníma väčšina žiakov a žiačok predovšetkým v oblasti enviromentálnych zmien (diagram). Aj keď žiaci a žiačky deklarujú, že si vedia predstaviť, že sa zapoja do „aktivít, ktoré sa budú usilovať o zmenu niečoho, o čom sú presvedčení, že je to v záujme ľudí, planéty“, tretina z nich nevie, či by sa zapojili alebo odmietajú sa zapojiť do takýchto aktivít.

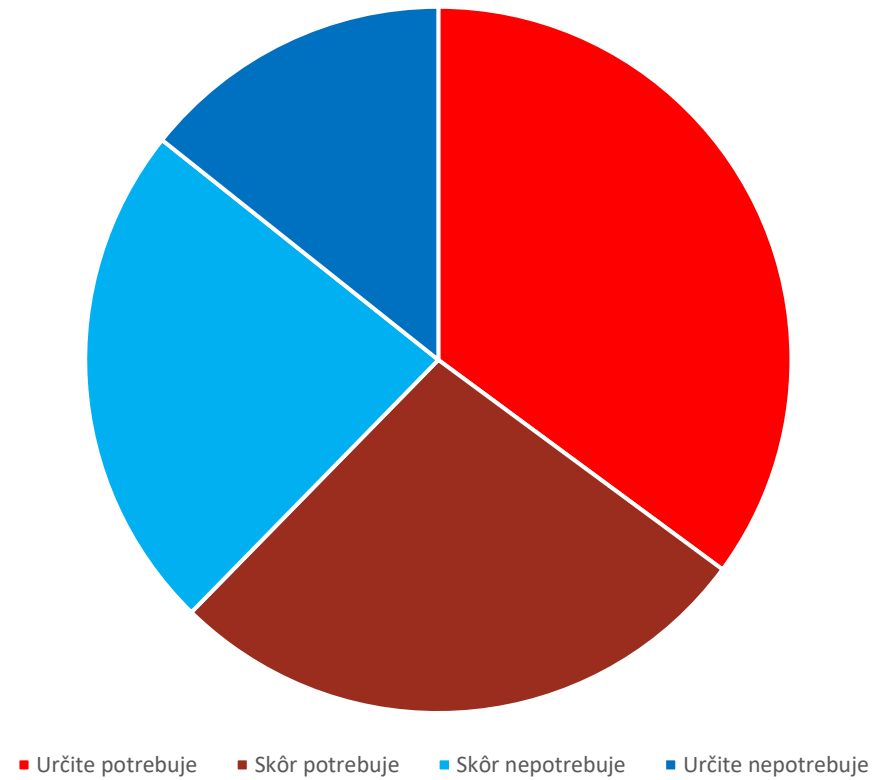

Členstvo v EÚ považujete za:

Potrebuje Sloveno avtoritárskeho lídra?

Zdroj: Prieskum AKO pre TV JOJ, september 2022

<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2276>

http://wp13711449.server-he.de/wp-content/uploads/2021/09/ebs_493_fact_sk_sk.pdf

GLOBSEC TRENDS / IVO 2022

50% respondentov na Slovensku uviedlo, že Rusko je primárne zodpovedné za konflikt na Ukrajine, 16% si tiež myslí, že zodpovedná je Ukrajina, pretože utláčala rusky hovoriacu časť populácie a **28% respondentov, najviac spomedzi skúmaných krajín v regióne, tvrdí, že to západ vyprovokoval Rusko.** 23% Slovákov tiež vníma Ukrajinu ako "bábku západu", pričom táto pro-kremel'ská obhajoba vojny rezonuje len u 7% Čechov.

Zároveň **55% slovenských respondentov verí konšpiračným teóriám o tajných spolkoch či skupinách, ktoré riadia svet.**

Demokraciu ako vhodný systém vlády pre Slovensko schvaľujú tri štvrtiny respondentov, avšak až 49% respondentov na Slovensku odpovedalo pozitívne na tvrdenie, že silný líder, ktorý sa nemusí trápiť s parlamentom, alebo voľbami je dobrý Slovensko. To predstavuje nárast z 38% v roku 2021 a 25% v roku 2020.

V prieskume realizovanom IVO v auguste na vzorke 1212 respondentov, **len 48 percent respondentov hodnotilo Nežnú revolúciu kladne** – pričom ešte vlani to bolo 58 percent respondentov. Rozdiel je taký veľký, že nemôžeme hovoriť len o štatistickej chybe.

Vnímanie vojny na Ukrajine

Podľa prieskumu *Ako sa máte, Slovensko?* realizovaného v júli 2022 Sociologickým ústavom Slovenskej akadémie vied (ďalej len „SÚ SAV“) a Ústavom výskumu sociálnej komunikácie SAV v spolupráci s agentúrami MNFORCE a Seesame o vojne, ktorú zapríčinila agresia Ruska na Ukrajinu, väčšina obyvateľov a obyvateľiek Slovenska by privítala skôr víťazstvo Ruska než Ukrajiny. Respondenti a respondentky odpovedali na otázku, ako by chceli, aby sa skončila vojna na Ukrajine. Na výber mali 10-bodovú škálu. Päťina opýtaných si želá jasné víťazstvo Ruska aj celkovo sa na stranu víťazstva Ruska priklonilo viac ako polovica opýtaných. V nadväznosti na tento prieskum Agentúra FOCUS realizovala pre organizáciu GLOBSEC nový prieskum vzhľadom na zmeny vo vývoji vojnovnej situácie k septembru 2022. Víťazstvo Ukrajiny vo vojne si teraz želala celkovo takmer polovica respondentov (47%), 19 % si želalo víťazstvo Ruska a približne tretine to bolo jedno, prípadne opytovaní nemali názor či nechceli odpovedať. Väčšia miera nezáujmu či apatie sa prejavovala v kohorte mladých ľudí. Nerozhodných bolo 33% respondentov či respondentiek vo veku 18-34 rokov. Vo vekovej kohorte 35-54 rokov to bolo 23% a vo vekovej skupine starších ako 55 rokov to bolo 19%.

<https://www.akosamateslovensko.sk/verejnost-podporuje-reakciu-statu-na-vojnu-na-ukrajine/>

Príklad GV (dejiny, geopolitika, medzinárodné vzťahy a právo, ľudské práva)

Kurz: Dejiny Európy po II. svetovej vojne

- aktualita: vojna na Ukrajine
- zasadenie súčasnej vojny do historického a geopolitického kontextu
- vychádzajúc z moderných dejín Ukrajiny, rusko-ukrajinských, poľsko-ukrajinských a rusko-poľských vzťahov hľadanie a nachádzanie horizontálnych (geografických, geopolitických) a vertikálnych (časových) súvislostí a paralel prostredníctvom flexibilného pohybovania sa v európskom časopriestore v ostatných dvoch storočiach
- poukázať na politické, sociálne, demografické, etnografické paralely a súvislosti medzi vývojom na Ukrajine, Rusku, Sovietskom zväze a ostatných častiach Európy, ilustrácia historickými, demografickými, etnografickými mapami
- cez prizmu udalostí na Ukrajine poukázať na kľúčové princípy, mechanizmy, inštitúcie a organizácie medzinárodného práva (Charta OSN, Dohovor o genocíde ai., rôzne bilaterálne alebo plurilaterálne zmluvy), medzinárodného humanitárneho práva (Ženevské konvencie, Dohovor o utečencoch, dohovory o zákaze niektorých druhov „nehumánnych“ zbraní), konvencie o odzbrojení a nešírení jadrových zbraní
- poukázanie na kontexty a súvislosti s dejmi, procesmi a udalosťami v iných častiach sveta (Blízky Východ, Stredná Ázia, Ďaleký Východ, rozpad impérií po prvej svetovej vojne, rozpad koloniálnych panstiev po 2. svetovej vojne)

Príklad GV: environmentálna udržateľnosť a rozvojové vzdelávanie

V oblasti globálneho environmentálneho vzdelávania sa kladie dôraz napríklad na

- porozumenie príčin zmeny klímy či znižovania biodiverzity,
- kultiváciu ekologického povedomia, výchovu k udržateľnému životnému štýlu (šetrenie energiou, udržateľné spotrebné návyky, separácia odpadu, predchádzanie znečisťovaniu, ochrana flóru a faunu),
- pochopenie vzájomných súvislostí medzi ekonomickým rozvojom a environmentálnou udržateľnosťou.
- pochopenie, že environmentálna udržateľnosť je dosiahnuteľná len spoločným úsilím, kde každý štát a každý jednotlivec musí prispieť k úspechu,
- pochopenie, že environmentálne zmeny môžu viesť aj k masovým migračným pohybom, v tej súvislosti pestovanie empatie voči trpiacim, pestovanie solidarity s ľuďmi v iných častiach sveta, ktorí sú vystavení dôsledkom zmeny klímy,
- porozumenie odlišným kultúrnym charakteristikám migrantov, pestovanie schopnosti interkultúrnej komunikácie a porozumenia a zároveň aj zoči-voči vonkajším výzvam pevná obhajoba hodnôt demokracie a právneho štátu, ktoré sú základnými hodnotami Európskej únie, ktorej sme členmi.

Príklad GV: umenie, politika, demokracia, vývoj spoločnosti

Vysvetlenie základných princípov liberálnej demokracie na príklade vývoja vnútorných zákonitostí hudby / umenia

[Agnus Dei - Byrd, Mass for 4 Voices - YouTube](#)

[Vivaldi : Concerto per mandolini RV558 \(allegro molto\) - YouTube](#)

[Bach, Musical Offering, Ricercar a 6 – YouTube](#)

[Bella Figlia DellAmore Sutherland and Pavarotti Rigoletto Quartet - YouTube](#)

Ďakujem za pozornosť!